

Milena Wojtyńska-Nowotka
(Uniwersytet Warszawski,
e-mail: m.wojtynska-no@uw.edu.pl)
ORCID 0000-0002-4450-7802

TEMATYCZNY PODZIAŁ ZAPOŻYCZEŃ LEKSYKALNYCH WYSTĘPUJĄCYCH W ARTYKUŁACH PRASOWYCH POŚWIĘCONYCH ZMIANOM KLIMATU

Artykuł wpisuje się w cykl referujący wyniki badań podjętych nad leksyką współczesnych tekstów prasowych skoncentrowanych na problemie globalnego ocieplenia,¹ a poświęcony został analizie semantycznej wyrazów obcych. Celem niniejszych dociekań jest podjęcie próby odpowiedzi na pytanie, które kręgi tematyczne i w jaki sposób zostały wypełnione przez wyekscerpowaną leksykę zapożyczoną. Wnioski wysnute na podstawie niniejszej analizy umożliwią ich późniejsze zestawienie z rezultatami analizy wyrazów rodzimych, co pozwoli na pełne określenie, w których płaszczyznach życia człowieka kryzys klimatyczny znalazł najpełniejsze odzwierciedlenie.

Perspektywa czasowa rozważanego przez nas materiału empirycznego objęła rok 2019. Obiektem poznawczym uczyniono korpus 120 losowo wybranych artykułów prasowych zamieszczonych w Internecie (po 10 tekstów z każdego miesiąca). Po dokonaniu ekscerpacji całkowitej użytkano 5 731 leksemów, z czego 4 284 były wyrazami rodzimymi (75%), a 1 447 to wyrazy obce (25%). Wśród zapożyczeń dominowały pożyczki właściwe (1046, czyli 72,3%), następnie wymienić należy kalki strukturalne, mieszane oraz semantyczne² (w sumie 324 leksemy, czyli 22,4%), zapożyczenia sztuczne (59, czyli 4,1%) oraz cytaty³ (18, czyli 1,2%).

¹ Zob. M. Wojtyńska-Nowotka, *Zmiany klimatu w prasie. Leksyka obca w artykułach prasowych poświęconych zjawiskom zmian klimatycznych* – artykuł złożony do publikacji w tomie pokonferencyjnym XXV Dorocznej Konferencji Naukowej Stowarzyszenia Słowistów POLYSLAV; M. Wojtyńska-Nowotka, *Zmiany klimatu w prasie. Słownictwo nacechowane w nagłówkach artykułów prasowych poświęconych zjawiskom zmian klimatycznych* – artykuł złożony do publikacji w tomie pokonferencyjnym VI Międzynarodowej Konferencji Online Nowy Wymiar Filologii. Języki, Literatura, Językoznawstwo, Kultura.

² Klasyfikacji replik dokonano według propozycji A. Witalisz; zob. A. Witalisz, *Anglosemantyzy w języku polskim – ze słownikiem*, Kraków 2007, s. 99–104.

³ Zasady wyodrębniania cytatów – zob. B. Nowowiejski, *Zapożyczenia leksykalne z języka niemieckiego w polszczyźnie XIX wieku (na materiale czasopism)*, Białystok 1996, s. 43.

Do zbadania interesującej nas kwestii użyty został schemat zaproponowany przez B. Batko-Tokarz.⁴ Językoznawczynie zaprojektowała go jako narzędzie klasyfikacji tematycznej współczesnego słownictwa polskiego. Struktura schematu opiera się na 7 sferach, 45 polach oraz na 205 podpolach.

Należy wskazać, że głównym kryterium wyodrębniania jednostek leksykalnych ustanowiono znaczenie aktualne danego słowa,⁵ a więc ustalone na podstawie kontekstu. W rezultacie podjętego rozwiązania liczba pożyczek zwiększyła się do 2 388 jednostek, przy czym każda z nich w strukturze schematu pojawiła się tylko raz. Za istotne uznano sprawdzenie, w jaki sposób znaczenia aktualne wypełnią schemat sfer tematycznych. Powielanie wyników badań B. Batko-Tokarz, która w swojej pracy przeanalizowała znaczenia leksykalne słownictwa współczesnej polszczyzny, wydaje się w tym miejscu niepotrzebne.

Trzeba dodać, że rozpatrywany zbiór został przejęty do polszczyzny z 20 języków.⁶ Dominację okcydentalizmów potwierdza układ rangowy, w którym największymi grupami były: galicyzmy (fr.) – 648, czyli 32%; germanizmy (niem.) – 574, czyli 28,2%; anglicyzmy (ang.) – 529, czyli 26%; latynizmy (łac.) – 450, czyli 22%. Następnie usytuowały się zapożyczenia sztuczne – 69, czyli 3,4%; greczyzmy (gr.) – 36, czyli 1,8%; bohemizmy (czes.) – 33, czyli 1,6%. Pożyczki z pozostałych języków były sporadyczne i pochodziły z: rosyjskiego (ros.) – 13, ukraińskiego (ukr.) – 9, włoskiego (wł.) – 7, węgierskiego (węg.) – 7, hiszpańskiego (hiszp.) – 4, japońskiego (jap.) – 2, holenderskiego (hol.) – 1, tureckiego (tur.) – 1, guarani – 1, australijskiego (austr.) – 1, hinduskiego (hind.) – 1, serbsko-chorwackiego – 1 i z języków osmańsko-tureckich – 1. Przedstawione zestawienie pozwala na wysnucie wstępnego wniosku: o zmianach klimatycznych mówimy, posługując się słownictwem w dużym stopniu międzynarodowym, w którym coraz bardziej widoczny staje się wpływ najmłodszych zapoży-

⁴ B. Batko-Tokarz, *Tematyczny podział słownictwa współczesnego języka polskiego: teoria, praktyka, leksykografia*, Kraków 2019.

⁵ Ze względów stylistycznych, w celu unikania powtórzeń, używam rzeczowników *wyraz*, *leksem*, *słowo* jako synonimów.

⁶ Etymologia wyrazów obcych podana została za USJP. W wypadku pożyczek dawnych, które w USJP zostały potraktowane jako wyrazy rodzime, źródło przejęcia podano za słownikiem pod red. W Doroszewskiego. W odniesieniu do wyrazów o niepewnej etymologii jako język źródłowy podano ten, który został wymieniony na pierwszym miejscu w wybranym źródle leksykograficznym (w USJP lub SJPDor). Przyjęte rozwiązanie pozwala uniknąć wskazywania i omawiania różnic w etymologiach podawanych przez inne źródła leksykograficzne, co nie jest tematem niniejszego artykułu. [Lista rangowa wyrazów według języka pochodzenia opracowana na podstawie innych źródeł mogłaby się nieco różnić od listy sporządzonej przez autorkę. W niektórych wypadkach przynależność jednostek do poszczególnych pól wydaje się dyskusyjna. Red.]

czeń, czyli anglicyzmów.⁷ Fakt ten stanowi odzwierciedlenie postrzegania katastrofy klimatycznej jako problemu o niespotykanej dotąd skali, który w płaszczyźnie leksyki umiędzynarodowionej łączy ludzi różnych narodowości. Warto zaznaczyć, że obecność zapożyczeń z języków o dużej mocy (angielski, francuski, niemiecki) to także rezultat

znacznego przyspieszenia kontaktów między językami i między naukowcami za sprawą dokonującej się obecnie rewolucji technicznej i technologicznej, nowych mediów oraz z racji upowszechniania się znajomości języków obcych.⁸

Omówienie kwestii semantycznych rozpoczniemy od zaprezentowania sposobu wypełnienia struktury schematu klasyfikacyjnego przez wyekscerpowany materiał leksykalny. Układ rangowy sfer tematycznych przedstawiony został w poniższej tabeli.

Tabela nr 1. Układ rangowy sfer tematycznych utworzonych przez wyrazy obce

Sfera	Liczba leksemów	Udział [%]	Liczba użyć	Udział [%]
IV. Człowiek w społeczeństwie	789	33,0	2250	28,7
VI. Człowiek i przyroda	635	26,6	2981	38,0
II. Człowiek jako istota psychiczna	304	12,7	955	12,2
V. Człowiek i technika	304	12,7	720	9,2
III. Codzienne życie człowieka	197	8,2	419	5,3
I. Człowiek jako istota fizyczna	83	3,5	171	2,2
VII. Kategorie fizyczne	76	3,2	355	4,5
Razem	2388	100,0	7851	100,0

Odwołując się do przytoczonych danych liczbowych, możemy stwierdzić, że na pierwsze miejsce wysunęła się sfera **IV. Człowiek w społeczeństwie** (galicyzmy 27,5%, germanizmy 24,6%, anglicyzmy 23,4%, latynizmy 20,4%). W analizowanych artykułach przedstawiony został obraz świata, w którym człowiek współczesny zmiany klimatu postrzega nie przez pryzmat swojego indywidualum, lecz zbiorowości, do której należy. Największe zagrożenie upatrywane jest w możliwości zaburzenia prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa. Z tego powodu możemy dostrzec wyraźną dominację czterech pól: 19. *Funkcjonowanie państwa*, 23. *Zasady współżycia społecznego*, 30. *Finanse* oraz 29. *Biznes*.⁹

⁷ S. Dubisz, *Najnowsze dzieje języka polskiego. Rozwój polszczyzny w latach 1918–2018*, Warszawa 2020, s. 62.

⁸ A. Ciostek, *Polska terminologia unijna i brukselizmy. Próba systematyzacji*, Warszawa 2019, s. 115.

⁹ Z uwagi na ograniczoną objętość artykułu omówione zostały jedynie te pola (i w ich obrębie te podpola), które cechowały się największą liczbą jednostek leksykalnych.

W strukturze pola **19. Funkcjonowanie państwa** w dużym stopniu zaakcentowało swoją obecność podpole **19.2. Stosunki międzynarodowe**. Istotnym zagadnieniem stała się polityka klimatyczna prowadzona przez Unię Europejską, ukierunkowana na walkę z efektem cieplarnianym. Leksyka zbioru cechuje się dużą liczebnością i urozmaiceniem, a także wysokim udziałem terminologii charakterystycznej dla dokumentów unijnych, co zilustrować możemy przykładami:¹⁰ *ambitne cele klimatyczne* (ang. *ambitious climate change goal*), *cena emisji CO₂* (ang. *carbon emissions pricing*), *mechanizm kompensacyjny* (ang. *compensation mechanism*), *neutralność węglowa* (ang. *carbon neutrality*), *neutralność klimatyczna* (ang. *greenhouse gas emissions neutrality*), *pakiet klimatyczny* (ang. *climate package*), *polityka klimatyczna* (ang. *climate politics*), *polityka węglowa* (ang. *carbon policy*), *porozumienie klimatyczne* (ang. *climate agreement*), *pozwolenie na emisję CO₂* (ang. *emission permits*), *zerowa emisja* (ang. *zero emission*), *zielony dekret* (ang. *green decree*), *zrównowagowany rozwój* (ang. *sustainable development*), *zwrot ekologiczny* (ang. *ecological turn*); *delegat* (fr. *délégué*), *negocjacje* (fr. *négociation*), *partia* (fr. *partie*), *partner* (fr. *partenaire*), *plan* (fr. *plan*), *program* (fr. *programme*), *propozycja* (fr. *proposition*), *reprezentować* (fr. *représenter*), *rywalizować* (fr. *rivaliser*), *strategiczny* (fr. *stratégique*); *delegacja* (niem. *Delegation*), *formalny* (niem. *formal*), *globalny* (niem. *global*), *interes* (niem. *Interesse*), *klub* (niem. *Klub*), *koalicja* (niem. *Koalition*), *konferencja* (niem. *Konferenz*), *neutralny* (niem. *neutral*), *oficjalny* (niem. *offiziell*), *polityk* (niem. *Politiker*), *reakcja* (niem. *Reaktion*), *redukować* (niem. *reduzieren*), *transfer* (niem. *Transfer*); *polityka* (gr. *politike (téchnē)*); *ratyfikować* (p.-łac. *ratificar*), *traktat* (łac. *tractatus*), *weto* (łac. *veto*). Ponadto godny uwagi jest zasób leksykalny, za pomocą którego podnoszono problematykę ruchów migracyjnych. Masowe przemieszczanie się ludności postrzegane było jako jeden z groźniejszych skutków kryzysu klimatycznego dla stabilizacji społeczeństwa, np.: *fala migracji* (ang. *wave of migration*), *kryzys migracyjny* (ang. *European migrant crisis*), *migracja klimatyczna* (ang. *the great climate migration*), *migrant klimatyczny* (ang. *climate migrant*), *ruchy migracyjne* (ang. *migration movements*), *uchodźca klimatyczny* (ang. *climate refugee*); *emigrować* (fr. *émigrer*), *emigracja* (fr. *émigration*), *wiza* (fr. *visa*); *migracja* (łac. *migratio*), *migrować* (łac. *migro*); *imigrant* (niem. *Immigrant*).

W odniesienia do pola **23. Zasady współzycia społecznego** warto wskazać, że w centrum znalazło się podpole **23.3. Stosunki, grupy i organizacje społeczne**. Uwidocznili się tu duży udział słownictwa związanego z protestami społecznymi (zwłaszcza młodzieży) skierowanymi przeciwko wielowiekowej, nieracjonalnej praktyce eksploatacji środowi-

¹⁰ W obrębie poszczególnych zbiorów zapożyczenia wymienione zostały w kolejności wynikającej z układu rangowego ustalonego według największej liczby leksemów reprezentujących dany język źródłowy.

ska naturalnego oraz przeciw brakowi efektywnych działań politycznych podejmowanych przez instytucje państwa w walce ze zmianami klimatycznymi. Jako reprezentatywne jednostki możemy tu wskazać np. *aktywizm* (fr. *activisme*), *angażować* (fr. *engager*), *apel* (fr. *appel*), *blokować* (fr. *bloquer*), *krytykować* (fr. *critiquer*), *marsz* (fr. *marche*), *organizacja* (fr. *organisation*), *petycja* (fr. *pétition*), *postulować* (fr. *postuler*), *protestować* (fr. *protester*), *rebelia* (fr. *rébellion*), *sondaż* (fr. *sondage*), *transparent* (fr. *transparent*); *aktywista* (niem. *Aktivist*), *blokada* (niem. *Blockade*), *bunt* (niem. *Bund*), *demonstrant* (niem. *Demonstrant*), *ignorować* (niem. *ignorieren*), *inicjatywa* (niem. *Initiative*), *plakat* (niem. *Plakat*), *postulat* (niem. *Postulat*), *protest* (niem. *Protest*), *reagować* (niem. *reagieren*); *akcja* (łac. *actio*), *apelować* (łac. *appello*), *demonstracja* (łac. *demonstratio*), *frekwencja* (łac. *frequentia*), *fundacja* (łac. *fundatio*), *kondukt*¹¹ (łac. *conductus*), *konsultacja* (łac. *consultatio*), *publiczny* (łac. *publicus*); *die-in* (ang. *die-in*), *piątkowy strajk klimatyczny*¹² (ang. *Fridays For Future*), *respondent* (ang. *respondent*), *ruch* (ang. *movement*), *ruch ekologiczny* (ang. *ecological movements*), *ruch zero waste* (ang. *zero waste movement*), *strajk klimatyczny* (ang. *strike for climate*, *Climate Strike*), *globalny strajk dla przyszłości* (ang. *Global Strike for Future*), *Strajk szkolny dla klimatu* (ang. *School strike for climate*), *Młodzieżowy Strajk Klimatyczny* (ang. *Youth Strike for Climate*).

Z omówionym zbiorem koresponduje podpole **23.2. Zachowania i wyrażenia nieakceptowane społecznie**. W ramach egzemplifikacji przywołajmy takie słowa jak np.: *agresja* (fr. *agression*), *atak* (fr. *attaque*), *awantura* (fr. *aventure*), *kontrolować* (fr. *contrôler*), *krytykować* (fr. *critiquer*), *mystyfikacja* (fr. *mystification*), *propaganda* (fr. *propagande*), *rewolucja* (fr. *révolution*), *sceptycyzm* (fr. *scepticisme*), *sceptyk* (fr. *sceptique*); *denializm klimatyczny* (ang. *climate change denial*), *ekoterrorysta* (ang. *ecoterrorist*), *klimatosceptyk* (ang. *climate sceptic*), *negacjonista klimatyczny* (ang. *climate denier*), *teoria spiskowa* (ang. *conspiracy theory*); *afery* (niem. *Affare*), *agent* (niem. *Agent*), *hamować* (śr.-w.-niem. *hamen*), *ignorować* (niem. *ignorieren*), *szkoda* (st.-nm. *Scado*).

Spójrzmy również na leksykę pola **30. Finanse**, której rolą było uświadomienie czytelnikom, w jak wysokim stopniu równowaga stanu zasobów pieniężnych gospodarki światowej narażona jest na skutki zmian klimatu. W artykułach prasowych koncentrowano się na rosnących kosztach obciążających instytucje państwa w wielu zakątkach globu,

¹¹ Rzeczownik *kondukt* w znaczeniu ‘forma protestu’: „W niektórych miastach zorganizowano kondukty pogrzebowe. Według demonstrantów mają one obrazować to, że zmiany klimatyczne stanowią egzystencjalne zagrożenie dla ludzkości”; <https://forsal.pl/amp/1442406,usa-protesty-klimatyczne-w-sklepach.html> [dostęp: 24.01.22].

¹² Ortografia przytoczona została w pisowni oryginalnej, zastosowanej w artykułach prasowych poddanych ekscerpcji.

a ponoszonych w wyniku niszczycielskiej działalności powodzi, pożarów, suszy, tajfunów. Zwracano uwagę na pilną potrzebę międzynarodowego zwiększenia nakładów finansowych na wdrażanie nowoczesnych metod walki z globalnym ociepleniem. Tematyka ta odnalazła realizację w trzech podpolach: **30.3. Podatki, opłaty, świadczenia pieniężne**, np.: *blokada budżetowa* (ang. *budget blockade*), *budżet* (ang. *budget*), *podatek energetyczny* (ang. *energy tax*), *podatek węglowy* (ang. *carbon tax*), *ścieżka finansowania* (ang. *funding path*), *środki unijne* (ang. *union resources*); *abonament* (fr. *abonnement*), *finansować* (fr. *financer*), *milion* (fr. *million*), *pensja* (fr. *pension*); *deficyt* (niem. *Defizit*), *kwota* (niem. *Quote*), *rachunek* (niem. *Rechnung*); *subsydium* (łac. *subsidium*); **30.4. Bankowość**, np.: *bank centralny* (ang. *central bank*), *bank komercyjny* (ang. *commercial bank*), *bankowość mobilna* (ang. *mobile banking*), *czek* (ang. *check, cheque*), *dywersyfikacja* (ang. *diversification*), *instytucja finansowa* (ang. *financial institution*), *kapitał* (ang. *capital*), *ryzyko systemowe* (ang. *systemic risk*), *stabilność finansowa* (ang. *financial stability*), *wymóg kapitałowy* (ang. *capital requirement*); *bank* (niem. *Bank*), *kredyt* (niem. *Kredit*); **30.1. Czynności, przedmioty związane z pieniędzmi**, np.: *inflacja* (niem. *Inflation*), *inwestycja* (niem. *Investition*), *kosztować* (śr.-w.-niem. *kosten*), *prywatny* (niem. *privat*), *ryzyko* (niem. *Risiko*); *karta płatnicza* (ang. *cash card*); *alokacja* (łac. *ad 'do' + locatio*), *kalkulacja* (p.-łac. *Calculatio*), *suma* (łac. *summa*).

Z powyższymi zagadnieniami pozostaje w relacji pole **29. Biznes**, którego centrum pokryły dwa podpola: **29.3. Handel i usługi** oraz **29.2. Funkcjonowanie firm i przedsiębiorstw**. Ogół zagadnień poruszanych w pierwszym zbiorze obrazują takie wyrazy obce jak: *Black Friday* (ang. *Black Friday*), *bonus* (ang. *bonus*), *decyzja zakupowa* (ang. *buying decision*), *import* (ang. *import*), *zdrowa konkurencja* (ang. *healthy competition*), *obcięcie kosztów* (ang. *cutting costs*), *lider* (ang. *leader*), *marketing* (ang. *marketing*), *promocja* (ang. *promotion*), *supermarket* (am.-ang.), *szaleństwo zakupowe* (ang. *shopping madness*), *wybór konsumencki* (ang. *consumer choice*), *zachowanie konsumenckie* (ang. *consumer behaviour*); *akcyza* (niem. *Akzise*), *eksport* (niem. *Export*), *handel* (niem. *Handel*), *klient* (niem. *Klient*), *konsument* (niem. *Konsument*), *rabat* (niem. *Rabatt*); *galeria* (fr. *galerie*); *konsumpcja* (łac. *consumptio*). Z drugiego zaś zbioru zaczerpnąć możemy następujące przykłady: *branża* (fr. *branche*), *korporacja* (fr. *corporation*), *partner* (fr. *partenaire*), *serwis* (fr. *service*), *firma* (fr. *firme*); *biznes* (ang. *business*), *inwestor* (ang. *investor*), *lider* (ang. *leader*), *menedżer* (ang. *manager*), *gigant* (ang. *Gigantes*), *świat biznesu* (ang. *business world*). Przytoczone słownictwo najczęściej używane było w kontekstach zogniskowanych wokół konsumpcjonizmu przyjmowanego jako styl życia. Autorzy artykułów prasowych niejednokrotnie wskazywali, że głównej przyczyny zmian klimatycznych należy upatrywać w ukierunkowaniu życia człowieka na zaspokajanie potrzeb materialnych. Równie często wskazywano na szkodliwe dla środowiska

naturalnego działania międzynarodowych korporacji, których celem jest jedynie czerpanie jak największego zysku.

Na następnym miejscu układu rangowego uplasowała się sfera **VI. Człowiek i przyroda** (galicyzmy 25,8%, germanizmy 23,1%, latynizmy 20,2%, anglicyzmy 19,8%), w której strukturze zasadnicze miejsce zajęło pole **39. Ziemia**. Gros tekstów skoncentrowało się wokół problemu zanieczyszczenia środowiska naturalnego jako głównej przyczyny przyspieszających zmian klimatycznych, dlatego w centrum dostzegamy podpole **39.6. Ochrona i zanieczyszczenie środowiska**. Uszegregowane tu jednostki leksykalne w przeważającej części zdawały sprawę z nieustannie pogarszającego się stanu przyrody ożywionej i nieożywionej, np.: *dramatyczny* (fr. *dramatique*), *emisja* (fr. *émission*), *koncentracja* (fr. *concentration*), *kontrola* (fr. *contrôle*), *metan* (fr. *methane*), *park* (fr. *parc*), *segregować* (fr. *ségréger*), *toksyczny* (fr. *toxique*), *użyłkować* (fr. *utiliser*); *efektywny* (niem. *effektiv*), *emitent* (niem. *Emittent*), *emitować* (niem. *emittieren*), *globalny* (niem. *global*), *ingerencja* (niem. *Ingenrenz*), *interes* (niem. *Interesse*), *likwidacja* (niem. *Liquidation*), *neutralny* (niem. *neutral*), *rezerwat* (niem. *Reservat*), *skala* (niem. *Skala*); *biogospodarka* (ang. *bioeconomy*), *dioksyna* (ang. *dioxin*), *emisja gazów cieplarnianych* (ang. *greenhouse gas emission*), *emisja z budynków* (ang. *building sector emissions*), *mitygacja* (ang. *mitigation*), *plastik* (ang. *plastic*), *recykling* (ang. *recycling*), *globalna redukcja zanieczyszczeń* (ang. *emission reduction targets*), *wyzwanie środowiskowe* (ang. *environmental challenges*), *zakwaszenie oceanu* (ang. *ocean acidification*); *dewastować* (łac. *devasto*), *efekt* (łac. *effectus*), *kolor*¹³ (łac. *color*), *konsekwencja* (łac. *consequentia*), *naturalny* (łac. *naturalis*), *substancja* (p.-łac. *substantia*); *dekarbonizacja* (*de-* + *karbonizacja*),¹⁴ *ekologia* (*eko-* + *-logia*), *proekologiczny* (*pro-* + *ekologiczny*).

Drugim wyeksponowanym podpołem jest **39.7. Rolnictwo**, gdyż ta dziedzina działalności człowieka jest szczególnie narażona na negatywne oddziaływanie emisji gazów cieplarnianych. W tekstach najczęściej opisywano klęski żywiołowe niszczące uprawy, przybliżano negatywne dla flory i fauny rezultaty intensywnego rolnictwa opartego na stosowaniu nawozów sztucznych i substancji toksycznych, a także wielokrotnie nadmieniano o rabunkowym wycinaniu lasów tropikalnych. Kwestie te odzwierciedlone zostały przez użycie takich leksemów jak: *intensywny* (fr. *intensif*), *lokalny* (fr. *local*), *metoda* (fr. *méthode*), *plantacja* (fr. *plan-*

¹³ Chodzi tu o zmieniający się pod wpływem zanieczyszczeń kolor oceanów: „Zmiany klimatyczne postępują i mają wpływ na niemal całe środowisko. Do 2100 roku ponad połowa powierzchni oceanów będzie miała inny kolor niż obecnie”; <https://ceo.com.pl/zmiany-klimatyczne-do-2100-r-mogadoprowadzic-do-zmiany-koloru-polowy-swiatowych-oceanow-naukowcy-znalezli-sposob-na-unikniecie-tej-ekologicznej-katastrofy-89616> [dostęp: 24.01.2022].

¹⁴ Zapis etymologii zapożyczeń sztucznych przytoczono za USJP.

tation), *retencja* (fr. *rétention*), *tragiczny* (fr. *tragique*); *chemia* (niem. *Chemie*), *grunt* (śr.-w.-niem.), *maszyna* (niem. *Maschine*), *melioracja* (niem. *Melioration*), *praktyka* (niem. *Praktik*), *stosować* (niem. *stossen*); *erozja* (ang. *erosion*), *farmer* (ang. *farmer*), *rolnictwo ekologiczne* (ang. *ecological farming*), *rolnictwo wielkopowierzchniowe* (ang. *large scale farming*), *sektor rolny/ rolniczy* (ang. *agriculture/ agricultural sector*), *teren* (ang. *terrain*); *naturalny* (łac. *naturalis*); *monokultura* (*mono-* + *kultura*), *pestycydy* (*pesty-* (od łac. *pestis* ‘zaraza’) + *-cyd*); *hodowla* (ukr. *hodivlja*, *hodóvlja*).

Nie budzi zdziwienia fakt, że w omawianej sferze swoją obecność zaznaczyło pole **38. Pogoda**. Dla mieszkańca każdej części świata zmiany klimatu są najbardziej zauważalne i odczuwalne właśnie w zakresie zjawisk atmosferycznych. W analizowanych tekstach w największym stopniu wyeksponowano coraz liczniej występujące anomalie pogodowe, które pociągają za sobą katastrofalne konsekwencje, co najpełniej reprezentuje podpole **38.2. Zjawiska atmosferyczne**, np.: *bryza* (fr. *brise*), *drastyczny* (fr. *drastique*), *dynamika* (fr. *dynamique*), *formować* (fr. *former*), *huragan* (fr. (*h*)*ouragan*), *intensywny* (fr. *intensif*), *lokalny* (fr. *local*), *sporadyczny* (fr. *sporadique*), *temperatura* (fr. *température*); *cyklon* (niem. *Zyklon*), *ekstremalny* (niem. *extremal*), *fala* (niem. *fallen*), *kulminacja* (niem. *Kulmination*), *proces* (niem. *Prozess*), *ryzyko* (niem. *Risiko*), *sztorm* (d.-niem. *storm*); *determinować* (łac. *determino*), *dominować* (łac. *dominor*), *efekt* (łac. *effectus*), *ekstremum* (łac. *extremum*), *maksimum* (łac. *maximum*), *minimum* (łac. *minimum*), *minus* (łac. *minus*), *negatywny* (łac. *negativus*), *regularny* (p.-łac. *regularis*), *suma* (łac. *summa*); *ekstremalne zjawiska pogodowe* (ang. *extreme weather events*), *fala upałów* (ang. *heat wave*), *powódź błyskawiczna* (ang. *flash flood*), *prąd strumieniowy* (ang. *jet stream*), *tajfun* (ang. *typhoon*); *anomalia* (gr. *anōmalía*); *tornado* (hiszp. *tornado*). Więcej światła na przywołane zagadnienie rzuca leksyka podpole **38.1. Klimat**, np.: *anomalie klimatyczne* (ang. *climate anomaly*), *czynniki antropogeniczne* (ang. *anthropogenic factors*), *armagedon* (ang. *Armageddon*), *efekt cieplarniany* (ang. *greenhouse effect*), *efekt domina* (ang. *domino effect*), *ekstremalne zjawiska klimatyczne* (ang. *extreme climate events*), *katastrofa klimatyczna* (ang. *climate catastrophe*), *katastrofa naturalna* (ang. *natural disaster*), *kryzys klimatyczny* (ang. *climate crisis*), *Wielkie Przyspieszenie* (ang. *Great Acceleration*), *punkt krytyczny* (ang. *critical point*), *martwy punkt* (ang. *death point*), *ryzyko klimatyczne* (ang. *climate risk*), *stan zagrożenia klimatycznego* (ang. *climate emergency declaration*), *system klimatyczny* (ang. *climate system*), *globalna średnia temperatura* (ang. *global average temperature*), *top* (ang. *top*), *trend* (ang. *trend*), *zjawisko pogodowe* (ang. *weather phenomena*), *zmiana klimatu* (ang. *climate change*); *cykl* (fr. *cycle*), *kataklizm* (fr. *cataclysm*), *klimat* (fr. *climat*); *apogeum* (niem. *Apogaum*), *generować* (niem. *generieren*), *mechanizm* (niem. *Mechanismus*); *cykliczny* (łac. *cyclicus*), *efekt* (łac. *effectus*), *kryzys* (łac. *crisis*), *maksimum* (łac. *maximum*);

apokalipsa (gr. *apokálypsis*), *diagnoza* (gr. *diágnōsis*), *katastrofa* (gr. *ka-tastrophē*).

Znaczny udział zasobu leksykalnego przypisany został również do pola **41. Świat zwierząt** oraz pola **42. Świat roślin**. Chociaż w obu zbiorach znajdziemy wiele dawno przejętych do polszczyzny nazw różnych gatunków flory i fauny, to nie brakowało słownictwa nowszego, referującego skutki zmian klimatycznych szczególnie dotyczących świata natury ożywionej. W obrębie pola **41. Świat zwierząt** swoją obecność zaznaczyły podpola: **41.9. Owady**, np.: *adopcja* (łac. *adoptio*), *deformacja* (łac. *deformatio*), *dieta* (łac. *diaeta*), *kondycja* (łac. *condicio*), *migrować* (łac. *migro*), *plaga* (łac. *plaga*), *fauna* (łac. *Fauna*), *norma* (łac. *norma*); *dramatyczny* (fr. *dramatique*), *hotel*¹⁵ (fr. *hôtel*), *insekt* (fr. *insecte*), *kolonia* (fr. *colonie*), *organizm* (fr. *organisme*), *presja* (fr. *pression*), *problem* (fr. *problème*); *szkodniki minujące liście* (ang. *leaf miner*); *larwa* (niem. *Larve*); *szarańcza* (ros. *saranczá*); *patogen* (*pato-* + *-gen*) oraz **41.7. Zwierzęta wodne**, np.: *biotop* (*bio-* + *-top*); *dorsz* (niem. *Dorsch*), *krytyczny* (niem. *kritisch*), *muszla* (niem. *Muschel*), *oceaniczny* (niem. *ozeanisch*), *proces* (niem. *Prozess*), *rafa* (d.-niem. *ref*), *region* (niem. *Region*), *szkielet* (niem. *Skellet*), *śledź* (pln.-germ. *sild*), *tuńczyk* (niem. *Thunfisch*); *marlin* (ang. *marlin*), *sukces reprodukcyjny* (ang. *reproductive success*); *foka* (fr. *phoque*), *kaszalot* (fr. *cachalot*), *rekin* (fr. *requin*); *delfin* (łac. *delphinus*), *krokodyl* (łac. *crocodilus*); *meduza* (gr. *Médousa*); *fitoplankton* (*fito-* + *plankton*). W zakresie pola **40. Świat roślin** najwięcej elementów zgromadziło podpole **40.2. Rośliny leśne i łąkowe**, co wskazuje na to, że właśnie te ekosystemy są najbardziej zagrożone globalnym ociepleniem, np.: *degradacja* (p.-łac. *degradatio*), *funkcja* (łac. *functio*), *konwalia* (łac. (*lilium*) *convallium*); *borealny* (fr. *bo-réal*), *rezultat* (fr. *résultat*), *absorbować* (fr. *absorber*); *skala* (niem. *Skala*), *strefa* (niem. *Streifen*); *industrializacja* (ang. *industrialization*), *odlesianie* (ang. *deforestation*), *trend* (ang. *trend*); *tajga* (ros. *tajgá*). Ciekawą grupą zapożyczeń było podpole **40.7. Rośliny egzotyczne**, reprezentowane przez np.: *makadamia* (ang. *macadamia nut*), *małpi chleb* (ang. *monkey-bread tree*), *mango* (ang. *mango*), *orzesek ziemny* (ang. *earthnut*); *banan* (fr. *banane*), *baobab* (fr. *baobab*), *jojoba* (fr. *jojoba*); *busz* (niem. *Busch*), *dżungla* (niem. *Dschungel*), *egzotyczny* (niem. *exotisch*); *awokado* (hiszp. *avocado*), *kakao* (hiszp. *cacao*); *marakuja* (guarani *murucuyá*); *bawełna* (czes. *bawlna*). Słownictwo to jest dobitnym świadectwem globalizacji – wszak w każdym większym sklepie z łatwością odnajdziemy na półkach owoce i warzywa pochodzące z najodleglejszych zakątków Ziemi.

¹⁵ Chodzi tu o hotel dla owadów: „Z uzyskanych środków Greenpeace prowadzi działania w celu ochrony pszczół. Wcześniej była to m.in. budowa «hoteli» dla zapylaczy czy odtworzenie zniszczonej przez pestycydy populacji «pszczół»”; <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,25265970,pszczoly-uznano-za-najwazniejsze-zwierzeta-swiata-kryzys-klimatyczny.html> [dostęp: 24.01.2022].

Kolejną sferą w przedstawionym układzie rangowym jest **II. Człowiek jako istota psychiczna** (germanizmy 27%, latynizmy 23,7%, galicyzmy 23%, anglicyzmy 14,5%). W strukturze zbioru na pierwsze miejsce wysu-nęło się pole **9. Działalność intelektualna człowieka**. W tekstach zamieszczonych w Internecie na tematykę zmian klimatycznych spoglądano przede wszystkim z perspektywy walki z globalnym ociepleniem, w której główną bronią ludzkości uczyniono zdobywcze nauki, stąd dużą rolę odegrało podpole **9.4. Działalność naukowa**, reprezentowane przez takie jednostki leksykalne jak np.: *autor* (niem. *Autor*), *ekspert* (niem. *Experte*), *geografia* (niem. *Geographie*), *grafika* (niem. *Graphik*), *indeks* (niem. *Index*), *konkluzja* (niem. *Konklusion*), *kryterium* (niem. *Kriterium*), *laboratorium* (niem. *Laboratorium*), *logika* (niem. *Logik*), *projekt* (niem. *Projekt*), *statystyka* (niem. *Statistik*); *argument* (łac. *argumentum*), *doktor* (łac. *doctor*), *dokument* (łac. *documentum*), *dyscyplina* (łac. *disciplina*), *ekspedycja* (łac. *expeditio*), *eksperyment* (łac. *experimentum*), *fakt* (łac. *factum*), *informacja* (łac. *informatio*), *koncepcja* (łac. *conceptio*), *kwestia* (łac. *quaestio*), *mapa* (łac. *mappa*), *matematyka* (łac. *mathematica*), *medycyna* (łac. *medicina*), *profesor* (łac. *professor*), *reguła* (łac. *regula*), *temat* (łac. *thema*, ~*atis*); *algorytm* (fr. *algorithme*), *alternatywa* (fr. *alternative*), *ankieta* (fr. *enquête*), *azot* (fr. *azote*), *dokumentować* (fr. *documenter*), *ekonomia* (fr. *économie*), *ekspertyza* (fr. *expertise*), *hipoteza* (fr. *hypothèse*), *metoda* (fr. *méthode*), *model* (fr. *modèle*), *raport* (fr. *rapport*), *specjalista* (fr. *spécialiste*), *symulacja* (fr. *simulation*), *teza* (fr. *thèse*), *typ* (fr. *type*); *bio-geoinżynieria* (ang. *bio-geoengineering*), *fizyk atmosfery* (ang. *atmospheric physicist*), *geoinżynieria* (ang. *geoengineering*), *inżynieria genetyczna* (ang. *genetic engineering*), *model edukacyjny* (ang. *educational model*), *sieć neuronowa* (ang. *neural network*), *sito molekularne* (ang. *molecular sieve*), *stacja meteorologiczna* (ang. *meteorological station*), *think tank* (ang. *think tank*); *analogia* (gr. *analogía*), *antyteza* (gr. *antithesis*), *dylemat* (gr. *dílēmma*, *dilēmmatos*), *fizyk* (gr. *physikós*), *kategoria* (gr. *katēgoría*); *antropologia* (*antropo-* + *-logia*), *biologia* (*bio-* + *-logia*), *dendrologia* (*dendro-* + *-logia*), *ekologia* (*eko-* + *-logia*), *klimatologia* (*klimat* + *-logia*). Tuż za nim uplasowało się podpole **9.1. Nazwy działań intelektualnych człowieka**, wymienić tu warto jednostki: *abstrakcja* (niem. *Abstraktion*), *identyfikować* (niem. *identifizieren*), *interesować* (niem. *interessieren*), *kombinacja* (niem. *Kombination*), *konkludować* (niem. *konkludieren*), *krytyczny* (niem. *kritisch*), *spekulować* (niem. *spekulieren*), *szacować* (niem. *schatzen*); *hipokryzja* (fr. *hypocrisie*), *identyfikacja* (fr. *identification*), *koncentracja* (fr. *concentration*), *sugerować* (fr. *suggérer*), *weryfikacja* (fr. *vérification*); *definiować* (łac. *definio*), *negować* (łac. *nego*), *obserwacja* (łac. *observatio*); *analiza* (gr. *análysis*).

Jak mogliśmy zauważyć, wśród leksemów wypełniających omawianą sferę pojawiło się słownictwo specjalne. Warto nadmienić, że terminologia wprowadzana do artykułów prasowych niemających charakteru naukowego odzwierciedla zjawisko charakterystyczne nie tylko dla pol-

szczyzny, czyli rosnące nasycenie współczesnego słownictwa naukowego terminami będącymi anglicyzmami.¹⁶ Wyrazy te bez większych przeszkód przenikają do innych stylów języka, zwłaszcza do stylu medialnego, który staje się coraz bardziej wyspecjalizowany.¹⁷ Jednocześnie duży udział pożyczek z języka angielskiego w obrębie analizowanego zasobu leksykalnego jest wyrazem rosnących potrzeb nominacyjnych. Tematyka globalnego ocieplenia przypisana jest do czasów współczesnych, a więc mówimy o niej w znacznym stopniu słownictwem nowym. Bardzo szybkie tempo rozwoju cywilizacyjnego, zwłaszcza w dziedzinie nauki i powiązanych z nią techniki i technologii, skutkuje coraz większą możliwością precyzyjnego określenia istoty efektu cieplarnianego, jego szczegółowych przyczyn i wielorakich skutków.

Przejdźmy do sfery **V. Człowiek i technika** (anglicyzmy 39,5%, galicyzmy 27,3%, germanizmy 21,1%), której leksyka w największym stopniu oddaje tempo dzisiejszego postępu cywilizacyjnego. Lwia część analizowanych wyrazów zgrupowała się w obrębie dwóch pól: **35. Energia** oraz **33. Urządzenia i maszyny**. Dominacja pola akcentującego wielość i różnorodność kwestii związanych z energią nie budzi wątpliwości. Najważniejszym zadaniem w walce ze zmianami klimatu jest rezygnacja ze spalania węgla, gdyż to właśnie ono jest odpowiedzialne za globalne ocieplenie. Opublikowane teksty poruszały przede wszystkim problem produkcji i zużycia energii. Bardzo często autorzy zwracali uwagę na konieczność przyspieszenia procesu wykorzystywania źródeł czystej energii. Omawiane podpole reprezentują następujące pożyczki: *bilans energetyczny Ziemi* (ang. *Earth's Energy balance*), *dystrybucja* (ang. *distribution*), *energetyka nuklearna* (ang. *nuclear power*), *czysta energia* (ang. *clean energy*), *energia elektryczna* (ang. *electrical energy*), *energia jądrowa* (ang. *nuclear energy*), *energia odnawialna* (ang. *renewable energy*), *energia słoneczna* (ang. *solar energy*), *energia wiatrowa* (ang. *wind energy*), *zielona energia* (ang. *green energy*), *fotowoltaiczny* (ang. *photovoltaic*), *globalny gracz* (ang. *global player*), *konsultant energetyczny* (ang. *energy consultant*), *mikroinstalacja* (ang. *micro-installation*), *miks energetyczny* (ang. *energy mix*), *nuklearny* (ang. *nuclear*), *paliwo płynne* (ang. *liquid fuels*), *panel słoneczny* (ang. *solar panel*), *rynek energetyczny* (ang. *energy market*), *transformacja energetyczna* (ang. *energy transformation*), *zielona transformacja* (ang. *green transformation*), *źródło alternatywne* (ang. *alternative sources*), *źródła odnawialne* (ang. *renewable sources/resources*); *atom* (fr. *atome*), *energetyka* (fr. *énergétique*), *gaz* (fr. *gaz*), *kolektor* (fr. *collecteur*), *redukcja* (fr. *réduction*); *energia*

¹⁶ E. Mańczak-Wohlfeld, *Angielsko-polskie kontakty językowe*, Kraków 2006, s. 11.

¹⁷ P. Gajda-Gałuszka, *Kształtowanie się polskiej terminologii biznesowej (na przykładzie „Czasu” z lat 1870–1914). Analiza semantyczna*, Kraków 2018, s. 16.

(niem. *Energie*), instalacja (niem. *Installation*), neutralny (niem. *neutral*), priorytet (niem. *Prioritat*); biomasa (*bio- + masa*).

Drugim zbiorem, który znacząco wyróżnił się pod względem liczby leksemów, jest pole **33. Urządzenia i maszyny**. Słownictwo wypełniające jego strukturę zogniskowało się wokół najliczniejszego podpole **33.4. Komputery / informatyka**. Trafiły tu głównie anglicyzmy, których znaczenia odnosiły się do dziedziny informatyki, np.: *aplikacja* (ang. *app < application*), *bajt* (ang. *byte*), *chmurowe przetwarzanie danych* (ang. *cloud computing*), *cyfryzacja* (ang. *digitalization*), *infrastruktura sieciowa* (ang. *network infrastructure*), *innowacja* (ang. *innovation*), *być kluczem do czegoś* (ang. *to be the key to sth*), *outsourcing* (ang. *outside-resource-using*), *rozwiązania chmurowe* (ang. *cloud solutions*), *smart rozwiązanie* (ang. *smart solutions*), *startup* (ang. *startup*), *inteligentny system sterowania ruchem* (ang. *intelligent vehicle control system*), *uczenie maszynowe* (ang. *machine learning*), *usługa chmurowa* (ang. *cloud service*); *system* (fr. *ystème*), *wirtualny* (fr. *virtuel*); *informacja* (łac. *informatio*); *instalacja* (niem. *Installation*).

Na tle zaprezentowanego układu rangowego zarysował się tylko jeden zbiór średniej wielkości. Jest to sfera **III. Codzienne życie człowieka** (galicyzmy 27,4%, germanizmy 26,9%, anglicyzmy 20,3%, latynizmy 16,2%). Na sposób percypowania zmian klimatycznych przez współczesnego człowieka rzuca światło dominująca pozycja pola **13. Najbliższe środowisko człowieka**. Z wyekscerpowanej leksyki wylania się obraz ogromnych trudności z przygotowaniem terenów zurbanizowanych na rezultaty globalnego ocieplenia. Teksty prasowe najczęściej kierowały uwagę czytelników na konieczność szybkiego przystosowania infrastruktury miast nie tylko na skutki niespodziewanych, gwałtownych ulew, ale także na fale upałów, które są szczególnie dotkliwe z powodu bardzo gęstej zabudowy i zbyt małej ilości terenów zielonych. Problematyka ta podnoszona była w obrębie podpole **13.5. Miasto**, np.: *adaptacja do zmian klimatu* (ang. *adaptation to climate change*), *działania adaptacyjne* (ang. *adaptation actions*), *beton* (ang. *beton*), *city* (ang. *city*), *developer* (ang. *developer*), *zarządzanie kryzysowe* (ang. *crisis management*), *park kieszonkowy* (ang. *pocket park*), *przestrzeń zielona* (ang. *green space*), *smart city* (ang. *smart city*), *strategia adaptacyjna* (ang. *adaptive strategy*), *miejska wyspa ciepła* (ang. *urban heat island*); *adaptacja* (niem. *Adaptation*), *aglomeracja* (niem. *Agglomeration*), *architektura* (niem. *Architektur*), *obiekt* (niem. *Objekt*), *plac* (niem. *Platz*), *projekt* (niem. *Projekt*), *prowizoryczny* (niem. *provisorisch*), *ratusz* (śr.-w.-niem. *Rathaus*), *ryzyko* (niem. *Risiko*); *adaptować* (fr. *adapter*), *aleja* (fr. *allée*), *basen* (fr. *bassin*), *mer* (fr. *maire*), *park* (fr. *parc*), *promenada* (fr. *promenade*), *urbanizacja* (fr. *urbanisation*); *metropolia* (gr. *metrópolis*); *infrastruktura* (*infra- + struktura*).

Drugą wyróżniającą się całością jest pole **15. Jedzenie i jego przygotowanie**. Zgromadzone tu słownictwo unaocznia lęk przed niewystar-

czającą ilością pożywienia na świecie, co uwidacznia się w wydłużającej się liście brakujących produktów zwłaszcza pochodzenia roślinnego. Przyczyna wiązana jest z procesem wymierania coraz większej liczby gatunków flory i fauny, co jest bezpośrednią konsekwencją ocieplania się klimatu. Z drugiej zaś strony w analizowanych tekstach intensywnie uwidaczniały się obawy przed wprowadzaniem na dużą skalę żywności modyfikowanej genetycznie. W ramach egzemplifikacji przytoczmy następujące leksemy: *baton* (fr. *âbton*), *draża* (fr. *dragée*), *makaron* (fr. *macaron*), *magazyn* (fr. *magasin*), *menu* (fr. *menu*), *subsydiować* (fr. *subsidiér*); *luzem* (niem. *los*), *modyfikować* (niem. *modifizieren*), *zupa* (niem. *Suppe*), *restauracja* (niem. *Restauration*), *talerz* (st.-w.-niem. *Talier*), *alkohol* (niem. *Alkohol*), *cukier* (niem. *Zucker*); *olej* (łac. *oleum*), *oliwa* (łac. *olivum*), *dieta* (łac. *diaeta*), *apetyt* (łac. *appetitus*), *negatywny* (łac. *negativus*), *oryginalny* (łac. *originalis*), *naturalny* (łac. *naturalis*); *kawa* (czes. *kava*), *czokolada* (wł. *cioccolata*); *GMO* (skr. od ang. *genetically modified organism*).

Na peryferiach układu rangowego znalazły się dwie najmniejsze sfery. Pierwsza z nich to **I. Człowiek jako istota fizyczna** (galicyzmy 28,9%, germanizmy 27,7%, latynizmy 22,9%, anglicyzmy 12%), a jej centrum ustanowiło pole **4. Choroby i ich leczenie**. Zgrupowane tu słownictwo miało na celu uświadomienie czytelnikom zależności stanu zdrowia człowieka od tempa zmian klimatycznych: im szybciej przebiega globalne ocieplenie, tym bardziej ludzkość narażona jest na epidemie i rosnącą liczbę chorób cywilizacyjnych. Przyjrzyjmy się kilku wybranym pożyczkom: *bakteria* (fr. *bactérie*), *epidemia* (fr. *épidemie*), *etap* (fr. *étape*), *grypa* (fr. *grippe*), *notować* (fr. *noter*), *organizm* (fr. *organisme*), *wirus* (fr. *virus*); *borelioza* (łac. *borrelioses*), *cholera* (łac. *cholera*), *E.coli* (łac.), *negatywny* (łac. *negativus*), *salmoneloza* (łac. *salmonellosis*), *sepsa* (łac. *sepsis*); *alergia* (niem. *Allergie*), *depresja* (niem. *Depression*), *infekcja* (niem. *Infektion*), *proces* (niem. *Prozess*), *ryzyko* (niem. *Risiko*); *denga* (ang. *dengue*), *depresja klimatyczna* (ang. *climate depression*), *gorączka zachodniego Nilu* (ang. *West Nile fever*), *skala globalna* (*global scale*), *tropikalny* (ang. *tropical*), *Zika* (ang. *Ziika Forest of Uganda*), *supergrzyb* (ang. *super fungus*), *wektor* (ang. *vector*); *antybiotyk* (*anty-* + gr. *biotikós*); *malaria* (wł. *malaria*).

Ostatnim zbiorem jest sfera **VII. Kategorie fizyczne** (galicyzmy 31,6%, germanizmy 27,6%, latynizmy 22,4%, zapożyczenia sztuczne 10,5%), której leksyka posłużyła do zobrazowania skali zmian klimatu: ich rozmiaru i szybkości postępowania. Należy wskazać, że większość stanowiły jednostki oddające w różny sposób podwyższającą się globalną temperaturę na Ziemi. Przykładami użytych wyrazów obcych są: *apogeum* (niem. *Apogeum*), *barwa* (niem. *Farbe*), *ekstremalny* (niem. *extremal*), *ryzyko* (niem. *Risiko*), *strefa* (niem. *Streifen*); *drastyczny* (fr. *drastique*), *fatalny* (fr. *fatal*), *gaz* (fr. *gaz*), *kontrola* (fr. *contrôle*), *koncentracja* (fr. *concentration*), *temperatura* (fr. *température*); *ocieplenie* (ang. *warming*).

W tym miejscu przejdźmy do podsumowania zarysowanej analizy. Przedstawiony opis struktury tematycznej słownictwa obcego potwierdza, że w obrazie zmian klimatycznych, oddanym w treści wybranych artykułów prasowych, przeważa antropologiczny punkt widzenia. Ludzkość na globalne ocieplenie patrzy przede wszystkim z perspektywy zbiorowości i największe obawy rodzi możliwość zakłócenia prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa. Świat przyrody ożywionej i nieożywionej, od którego zależy przetrwanie gatunku ludzkiego, został przesunięty na drugie miejsce. Świadczy to o tym, że nie dokonano jeszcze przewartościowania postrzegania naczelnego miejsca człowieka w ekosystemie Ziemi. Cechą charakterystyczną prezentowanego zasobu leksykalnego jest duży udział wyrazów ujemnie nacechowanych semantycznie, co z jednej strony wiąże się z coraz bardziej dotkliwymi skutkami podwyższania się globalnej temperatury, a z drugiej strony z pesymistycznymi przewidywaniami co do możliwości złagodzenia czy w ogóle powstrzymania katastrofy klimatycznej. Na zakończenie wymieńmy słowa kluczowe leksyki zapożyczonej, które stanowią kondensację treści omawianego zbioru. Są to: *zmiana klimatu (zmiany klimatyczne), temperatura, klimat, procent, problem, raport, gatunek, klimatyczny, cel*.

Bibliografia

- B. Batko-Tokarz, *Tematyczny podział słownictwa współczesnego języka polskiego: teoria, praktyka, leksykografia*, Kraków 2019.
- A. Ciostek, *Polska terminologia unijna i brukselizmy. Próba systematyzacji*, Warszawa 2019.
- W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1969.
- S. Dubisz, *Najnowsze dzieje języka polskiego. Rozwój polszczyzny w latach 1918–2018*, Warszawa 2020.
- S. Dubisz (red. nauk.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2008.
- P. Gajda-Gałuszka, *Kształtowanie się polskiej terminologii biznesowej (na przykładzie „Czasu” z lat 1870–1914). Analiza semantyczna*, Kraków 2018.
- E. Mańczak-Wohlfeld, *Angielsko-polskie kontakty językowe*, Kraków 2006.
- B. Nowowiejski, *Zapożyczenia leksykalne z języka niemieckiego w polszczyźnie XIX wieku (na materiale czasopism)*, Białystok 1996.
- A. Witalisz, *Anglosemantyzmy w języku polskim – ze słownikiem*, Kraków 2007.
- M. Wojtyńska-Nowotka, *Zmiany klimatu w prasie. Leksyka obca w artykułach prasowych poświęconych zjawiskom zmian klimatycznych* – artykuł złożony do publikacji w tomie pokonferencyjnym XXV Dorocznej Konferencji Naukowej Stowarzyszenia Sławistów POLYSLAV.
- M. Wojtyńska-Nowotka, *Zmiany klimatu w prasie. Słownictwo nacechowane w nagłówkach artykułów prasowych poświęconych zjawiskom zmian klimatycznych* – artykuł złożony do publikacji w tomie pokonferencyjnym VI Międzynarodowej Konferencji Online Nowy Wymiar Filologii Języki, Literatura, Językoznawstwo, Kultura.

***Thematic division of the lexical borrowings used in the press articles
dedicated to climate change***

Summary

This paper presents an analysis of the borrowed lexis used in press articles concerned with climate change. The aim of the research was to describe the thematic structure of foreign words, which reflects the way in which global warming is perceived by the contemporary human being. The results of the conducted analysis have demonstrated that the greatest share belonged to the vocabulary related to the functioning of the human being in the society. The sphere related to the world of animate and inanimate nature was ranked second.

Keywords: climate change – global warming – contemporary Polish language – foreign lexis – thematic circles – linguistic statistics

Trans. Monika Czarnecka